Ενα ...”ευχάριστο” πάθος η γαστριμαργία (Αρχιμ. Αθηναγόρας Καραμαντζάνης)

Categories : ΘΕΟΛΟΓΙΑ

Date : 13 Αυγούστου, 2010

Ο λόγος για το πάθος της γαστριμαργίας δεν θα παύσει να είναι επίκαιρος, για όσο χρόνο ο άνθρωπος θα εξακολουθεί να... τρώγει. Διότι η γαστριμαργία, επειδή ακριβώς είναι ένα ευχάριστο πάθος, είναι αμφίβολο εάν προ του θανάτου εγκαταλείπει τον άνθρωπο. «Θαυμάζω, ει μη τις, τάφον οικήσας, εγένετο ταύτης ελεύθερος» μας βεβαιώνει ο Αγ. Ιωάννης της Κλίμακας (Κλίμαξ έκδ. Παρακλήτου σελ. 185). Αλλά και η εποχή μας, ως εποχή αφθονίας και καλοζωίας, έχει δημιουργήσει το πλέον κατάλληλο κλίμα, για να καλλιεργείται και να γιγαντώνεται το πάθος αυτό στη ζωή του συγχρόνου ανθρώπου.

Ωστόσο η γαστριμαργία δεν παύει, για την ορθόδοξη ψυχοπαθολογία, να είναι ένα θανάσιμο πάθος, που απειλεί ολόκληρο τον ψυχοσωματικό οργανισμό του ανθρώπου. ως παρά φύσιν πάθος είναι σύμπτωμα της πτώσεως του ανθρώπου και μάλιστα αιτία της πτώσεως, αν ακούσουμε τον Μ. Βασίλειο, που λέγει: «Επειδή ουκ ενηστεύσαμεν, εξεπέσαμεν του Παραδείσου». (Λόγος περί Νηστείας ΕΠΕ σελ. 28). Δηλαδή η πτώση, στην εξωτερική της μορφή είναι αποτέλεσμα της...γαστριμάργου «βρώσεως» εκείνου του μοιραίου καρπού! «Ωραίος ην και καλός εις βρώσιν ο εμέ θανατώσας καρπός» ψάλλει η Εκκλησία. (Παρακλητική, ήχος βαρύς, Μακαρισμοί).

Στην πνευματική και ηθική εκτίμηση των Αγίων Πατέρων της Εκκλησίας μας, το πάθος αυτό δεν θεωρείται παρωνυχίδα αλλά ασθένεια σοβαρή, με πολλές και ποικίλες προεκτάσεις στο σώμα και την ψυχή του ανθρώπου. Μερικοί μάλιστα το τοποθετούν μπροστά από όλα τα άλλα πάθη, των οποίων γίνεται μητέρα και προστάτης. «Προ πάντων των παθών εστίν η γαστριμαργία» (Μ. Αντώνιος) και ο Αγ. Πέτρος ο Δαμασκηνός: «Γαστριμαργία εστί πρώτη των οκτώ προστατών της κακίας».

Οι λέξεις γαστριμαργία ή λαιμαργία είναι σύνθετες, που παράγονται από το ρήμα μαργώ (μαίνομαι) και τις λέξεις γαστήρ και λαιμός. Γαστριμαργώ ή λαιμαργώ λοιπόν σημαίνει η γαστήρ(κοιλιά) και ο λαιμός μου μαίνονται!(τρελαίνονται). Και από την ετυμολογία των λέξεων κατανοούμε ότι πρόκειται περί μανιώδους και... λυσσαλέου πάθους. Κατανοούμε δηλαδή πόση διαστροφή έφερε η πτώση του ανθρώπου στην φυσική ανάγκη για αυτοσυντήρηση, ώστε το φαγητό από απλή τροφοδοσία της υλικής υποστάσεως του, να καταντήσει αδηφαγία και κοιλιοδουλεία, κραιπάλη και ακρασία. Από μέσον γίνεται σκοπός της ζωής, ώστε ο άνθρωπος να μη τρώγει για να ζει, αλλά

να ζει για να τρώγει, θεοποιώντας την κοιλιά... (Φιλιπ. 3,19).

Η πρόνοια, δηλ. η φροντίδα του σώματος εξέρχεται των φυσιολογικών ορίων και γίνεται παθολογική ικανοποίηση της παρά φύσιν επιθυμίας. Γι' αυτό ο Απ. Παύλος παραγγέλλει: «Και της σαρκός πρόνοιαν μη ποιείσθε εις επιθυμίας». Και ο Αγ. Γρηγόριος ο Παλαμάς σχολιάζει: «Οπηνίκα της σαρκός πρόνοιαν ποιούμεθα προς τας επιθυμίας, τότε δη κακόν το πάθος και σαρκικών παθών αρχή και ψυχής νόσος» (προς Ξένην μοναχήν),

Αριστοτεχνικότατο από πνευματικής και ψυχολογικής απόψεως ορισμό της γαστριμαργίας, βρίσκουμε στην Κλίμακα του Αγ. Ιωάννου του Σιναΐτου: «Γαστριμαργία είναι η υποκριτική συμπεριφορά της κοιλίας, η οποία ενώ είναι χορτασμένη, φωνάζει πως είναι ενδεής(φτωχή) και ενώ είναι παραφορτωμένη μέχρι διαρρήξεως ανακράζει ότι πεινά. Γαστριμαργία είναι η δημιουργός των καρυκευμάτων, η πηγή των τέρψεων του λάρυγγος. Γαστριμαργία είναι μια απάτη των οφθαλμών. Καθ' ην στιγμήν κάποιος τρώγει το μέτριο σε ποσότητα φαγητό του, η γαστριμαργία τον κάνει να σκέπτεται πως να ήτο δυνατόν να καταβροχθίσει δια μιας τα σύμπαντα». (Κλίμαξ, εκδ. Παρακλήτου 1985). Όπως βλέπουμε εδώ το φαγητό δεν λειτουργεί ως μέσον χορτασμού της κοιλίας, αλλά κυρίως ως μέσον ικανοποιήσεως των γευστικών αισθητηρίων. Έτσι γίνεται φανερό ότι η ηδονή παίζει πρωταρχικό και κυριαρχικό ρόλο στην γένεση και εξέλιξη του πάθους της γαστριμαργίας. Πρόκειται για ένα αισθησιασμό και μια καθαρά σαρκική απόλαυση. Έτσι εξηγείται γιατί στα περίφημα λουκούλλεια γεύματα, αφού έτρωγαν κατά κόρον, προκαλούσαν τεχνητό εμετό, για να μπορέσουν να ξαναφάγουν.

Η γαστριμαργία, όπως και όλα τα άλλα πάθη, είναι ένα άλογο(ανόητο) πάθος. Υποβιβάζει τον άνθρωπο στην κατάσταση της αλογίας και τον εξομοιώνει με τα ζώα, ή μάλλον τον πάει πιο πέρα, διότι τα ζώα, όταν κορεσθούν, σταματούν την τροφή, ενώ το απύθμενο αυτό ανθρώπινο πάθος, συνήθως δεν γνωρίζει κορεσμό.

Η γαστριμαργία όταν μονιμοποιηθεί, σαρκικοποιεί και υλοποιεί τον άνθρωπο. Του κατεβάζει το νου προς τα γήινα και χαμαίζηλα και κάνει την ψυχή του «βοσκηματώδη», σαν την συγκύπτουσα, «μη δυναμένην ανακύψαι εις το παντελές». Ο νους, εξ αίτιας του πάθους, «παχύνεται», παραλύει και γίνεται ανίκανος για καθαρούς λογισμούς και μεγάλες πτήσεις. Ας θυμηθούμε και το αρχαίο: «παχεία γαστήρ λεπτόν ου τίκτει νόον». Δραματικότερος όμως είναι ο Όσιος Θαλάσσιος, που χαρακτηρίζει τον νου του γαστριμάργου «κατοικητήριον κοράκων» (Φιλοκαλία τόμ. Β' σελ. 220).

Η γαστριμαργία αφαιρεί από τον μυστικό θάλαμο της καρδιάς την κατάνυξη και το χαροποιό πένθος και εισάγει τον σκορπισμό, του νου την ευτραπελία και την πολυλογία. Αφαιρεί τον ζήλο για αγώνα και προσευχή και εισάγει την ακηδία, την

οκνηρία και τέλος την λιθώδη αναισθησία, που νεκροποιεί τη ψυχή. Η ψυχή ερημώνεται από τη χάρη του Θεού, γιατί όπως ο καπνός διώχνει τις μέλισσες, έτσι και η γαστριμαργία διώχνει τη χάρη του Αγ. Πνεύματος (Μ. Βασίλειος ΕΠΕ 6 σελ. 49). Έτσι η καρδιά δυστοκεί και δεν μπορεί να γεννήσει τις άγιες αρετές, γιατί, όπως το πρόβατο δεν συνέρχεται με το λύκο, για να γεννήσουν τέκνα, έτσι και ο καρδιακός πόνος της κατανύξεως και μετανοίας δεν μπορεί να συνευρεθεί με τον χορτασμό. (Αββάς Ησαΐας Εύεργετ. Β' σελ. 140). Αντιθέτως ένα ολόκληρο πλήθος κακιών, σαν άλλοι δορυφόροι, συνοδεύουν την «πάντων των βροτών τυραννίδα», γαστριμαργία, ήτοι: «σκληροτραχηλία, ανηκοΐα, αιχμαλωσία, μεγαλαυχία, θρασύτης, φιλοκοσμία, ην διαδέχονται προσευχή ρυπαρά και ρεμβασμοί λογισμών, πολλάκις δε και συμφοραί ανέλπιστοι, απροσδόκητοι, αις προσωμίλησεν ανελπιστία, η πάντων χαλεπωτέρα» (Κλίμαξ σελ. 193).

Η «πάμφημος Δέσποινα», όπως αποκαλείται η κοιλία, γεννά πολλούς υιούς και θυγατέρας, αλλά πρωτότοκος υιός της είναι η πορνεία και η ακολασία. Κατά τον Μ. Βασίλειο «συγχρόνως με την τρυφήν και την μέθην και τα διάφορα και ποικίλα καρυκεύματα, εισορμά και κάθε είδος κτηνώδους ακολασίας. Απ' εδώ οι άνθρωποι γίνονται «ίπποι θηλυμανείς», εξ' αίτιας του οίστρου της τρυφής, που γεννάται στη ψυχή» (ΕΠΕ 6 σελ. 49).

Πράγματι με την πολυφαγία και πολυποσία ρίχνουμε λάδι στη φωτιά των «υπογαστρίων» παθών και εξάπτουμε τις σαρκικές επιθυμίες, «αίτινες στρατεύονται κατά της ψυχής» (Α' Πέτρ. 2,11).

Οι Άγιοι Πατέρες συχνά τονίζουν ότι την ηδονή διαδέχεται η οδύνη. Την ευχαρίστηση λοιπόν του λάρυγγος διαδέχεται ο πόνος και το βάρος του στομάχου, η παχυσαρκία και τα άλλα εξ' αυτής αναρίθμητα δεινά. «Κοπιά γαστρίμαργος -γράφει ο Άγ. Εφραίμ- και συντρίβεται εμπλήσαι γαστέρα αυτού εδεσμάτων και φαγών οδυνάται περί την πέψιν...» (Ενεργ. Β' σελ. 145).

«Πολλά πιάτα, πολλές αρρώστιες» έλεγε και ο φιλόσοφος Σενέκας. Ο δε Άγγλος ποιητής Φλέτσερ πολύ σοφά: «Οι περισσότεροι άνθρωποι σκάβουν τον τάφο τους με τα πιρούνια και τα μαχαίρια που χρησιμοποιούν προς ικανοποίηση της ακόρεστης αδηφαγίας τους». Άλλα και ο ιατρός Γκενιό έχει δίκαιο ισχυριζόμενος ότι η λαιμαργία σκοτώνει περισσότερους ανθρώπους, παρά η πείνα! Από το λίγο φαί πεθαίνουν λίγοι και από το πολύ πεθαίνουν πολλοί!... Την 13η Απριλίου 1988 οι εφημερίδες έγραψαν ότι εις μεν την Θεσ/νίκη κατά τις ήμερες του Πάσχα μετεφέρθησαν στα Νοσοκομεία περί τα 100 άτομα, εις δε την Αθήνα περί τα 532 από... γαστριμαργικό φόρτο!!

Ύστερα από όλα αυτά κατανοούμε πλέον ότι το πρόβλημα δεν είναι, εάν πρέπει ο άνθρωπος να τρώγει ή να μην τρώγει. Η Αγ. Γραφή διδάσκει ότι «παν κτίσμα του

Θεού εστί καλόν και ουδέν απόβλητον μετά ευχαριστίας λαμβανόμενον» (Α' Τιμ.4,4). Το πρόβλημα εντοπίζεται στο πόσο τρώγει, τί τρώγει και κυρίως πώς τρώγει. Αν δηλ. η λήψη της τροφής γίνεται εμπαθώς ή απαθώς, με σκοπό την πλήρωση της ανάγκης ή την ικανοποίηση της επιθυμίας. Γι αυτό και τα λόγια του Αββά Κασσιανού μπορούν εν προκειμένω να χρησιμεύσουν ως χρυσός κανόνας: «να δίνουμε στο σώμα όσα η ανάγκη θέλει και όχι όσα η ηδονή απαιτεί».

Αυτό το σκοπό υπηρετεί και η καθιέρωση της νηστείας εκ μέρους της Αγίας μας Εκκλησίας. Με το σύνθημα «θλίβε την κοιλία» δια της νηστείας, παροτρύνει τον πιστό όχι βέβαια στην παντελή ασιτία, αλλά στο περιορισμό της ποιότητας και ποσότητας των φαγητών, με σκοπό την περιστολή της εμπαθούς ηδονής της γεύσεως. Σκοπός της είναι να μας κάνει παθοκτόνους και όχι σωματοκτόνους.

«Η νηστεία είναι βία φύσεως και περιτομή των ηδονών του λάρυγγος, εκτομή της σαρκικής πυρώσεως, εκκοπή των πονηρών λογισμών, απελευθέρωσις από λογισμούς ονείρων, καθαρότης προσευχής, φωτισμός της ψυχής, διαφύλαξις του νου, διάλυσις της πωρώσεως, θύρα της κατανύξεως... ελαφρότης του ύπνου, υγεία του σώματος, πρόξενος της απαθείας, άφεσις των αμαρτημάτων, θύρα και απόλαυσις του Παραδείσου» (Κλίμαξ σελ. 191).

Η πνευματική πατερική παράδοση της Εκκλησίας διδάσκει εμπειρικά ότι, με την ισάγγελη πολιτεία της νηστείας και γενικότερα της εγκράτειας το άλογο (ανόητο δηλ.) πάθος της γαστριμαργίας και κοιλιοδουλείας καταστέλλεται, όπως και τα άλλα πάθη του σώματος και της ψυχής. Ο νους ελευθερώνεται και η καρδία συντρίβεται. «Τριμερής εγκράτεια, ύπνου, τροφής και σωματικής ανέσεως, συντρίβει καρδίαν» διδάσκει ο άγιος Μάρκος ο ασκητής.

Όμως παράλληλα με την νηστεία οι Πατέρες, ως αντίδοτο του πάθους, υποδεικνύουν και την μνήμη του θανάτου, καθώς και της μελλούσης κρίσεως· «Όταν λάβης θέση σε πλούσιο τραπέζι – συμβουλεύει ο Άγ. Ιωάννης της Κλίμακος- φέρε εμπρός σου τη μνήμη του θανάτου και της κρίσεως· ίσως έτσι να συγκράτησης λίγο το πάθος. Αλλά και αν ακόμη δεν εγκρατευθείς, τουλάχιστον θα ταπεινωθείς και θα αναστενάξεις, συγκρίνοντας την πολυφαγία σου με το πάθος του Χριστού»(Κλίμαξ σελ. 191).

Η συναίσθηση του πάθους οδηγεί στην μετάνοια και στην εκζήτηση του θείου ελέους, δια της προσευχής, προς απαλλαγή από το πάθος, με την επίγνωση ότι ο άνθρωπος «ουκ άλλως έσται εγκρατής, εάν μη ο Θεός δώ» (Σοφ. Σολομ. 8,2).

Ο Άγ. Ιωάννης της Κλίμακος υποδεικνύει επίσης και πρακτικούς τρόπους σταδιακής απαλλαγής από την δουλεία του πάθους, μια και τα πάθη δεν κόβονται δια μιας. «Ας κόψουμε πρώτα τα λιπαρά, έπειτα τα ερεθιστικά, και έπειτα τα εύγευστα» (ένθ. άνωτ. σελ. 187).

Όπως και αν έχουν τα πράγματα, πρέπει να ομολογήσουμε ότι ο αγώνας κατά του φοβερού πάθους της γαστριμαργίας δεν είναι εύκολος. Είναι σκληρός και κουραστικός. Συνεχής και ισόβιος. Έχουμε να παλαίουμε με ένα εχθρό, που βρίσκουμε συνεχώς μέσα στο στόμα μας, επί κεφαλής όλων των επικίνδυνων έχθρων μας. Πολεμούμε αυτόν που είναι: «η θύρα των παθών, η πτώση του Αδάμ, η απώλεια του Ησαύ, ο όλεθρος των Ισραηλιτών, η ασχημοσύνη του Νώε, η προδοσία των Γομόρων, η κατηγορία του Λώτ, η εξολόθρευση των υιών του Ιερέως Ηλεί κ.ο.κ.» (ενθ. άνωτ. 192). Αλλά είναι και ωραίος. Χαρίζει χαρά, άνεση και ειρήνη. Είναι σαν τον ζαχαροκάλαμο όπως είπε κάποιος! Αυτό τονίζει και ο Μ. Αντώνιος: «Εγκράτεια, ευδαιμονία εστί και ελπίς αγαθή ταις ψυχαίς τών ανθρώπων».

Η νίκη στον αγώνα αυτόν είναι νίκη ανδρεία και η πιό μεγάλη. Γιατί ακόμη και ο Μ. Αλέξανδρος έλεγε: «Μάταιες θα είναι όλες μου οι νίκες, αν δεν δυνηθώ να νικήσω τον εαυτόν μου»!

(Αρχ. Α. Καραμαντζάνη, "Οι Πατέρες και τα προβλήματα της ζωής μας", εκδ. Ι. Μ. Αγ. Αθανασίου Κολινδρού, 1988, σ.167-175)

(Πηγή ηλ. κειμένου: http://vatopaidi.wordpress.com)